

Stanisława Filipina PALEOLOG urodziła się 4 maja 1892 r. w Rumnie, pow. Rudki. Jej rodzicami byli Zygmunt August Demetraki-Paleolog i Zofia z Chorzelskich. Ojciec zarządzał folwarkami, a potem dzierżawił majątek w Wołkowie koło Lwowa. W 1914 r. z rodziną uciekła przed wojskami rosyjskimi do Wiednia. Tam Stanisława F. Paleolog opiekowała się rannymi żołnierzami, za co władze austriackie przyznały jej Krzyż Zasługi Wojskowej – Militärverdienstkreuz (MVK), którego nigdy nie odebrała. W 1916 r. po zdobyciu Lwowa przez Austriaków wróciła z rodziną do Rumna. Ukończyła we Lwowie Akademię Handlową i w 1917 r. podjęła pracę w Dyrekcji Kolei, a następnie do jesieni 1918 r. w kancelarii Departamentu Rachunków Namiestnikostwa. Zaangażowała się w działalność Komitetu Obywatelskiego Polek. Prawdopodobnie wówczas wstąpiła też do Polskiej Organizacji

Wojskowej. Po próbie opanowania Lwowa przez Ukraińców w nocy z 31 października na 1 listopada 1918 r. została przez Komitet Obywatelski Polek skierowana do pracy w szpitalu, ale już następnego dnia została kurierką i wielokrotnie z narażeniem życia przekradała się przez linię frontu. Za zasługi podczas walk o Lwów została odznaczona Krzyżem Niepodległości i Krzyżem Obrony Lwowa z Mieczami, Krzyżem Walecznych, Krzyżem Orłąt Lwowskich, Medalem Pamiątkowym za Wojnę 1918–1921 i Medalem Dziesięciolecia Odzyskanej Niepodległości. Po wyparciu z miasta Ukraińców wstąpiła do Milicji Obywatelskiej Kobiet. Na przełomie lat 1918 i 1919 uczestniczyła w organizacji zbrojnej Ochotniczej Legii Kobiet (OLK). Jesienią 1919 r. awansowała do stopnia kaprała. W marcu 1920 r. wraz z dowództwem OLK została oddelegowana do Warszawy jako adiutantka ppłk Aleksandry Zagórskiej. Została kwatermistrzem OLK i referentem personalnym. Organizowała oddziały wartownicze OLK. Z jednym z nich trafiła w okolice Łukowa na front podczas walk z bolszewikami. W OLK dosłużyła się stopnia porucznika. W marcu 1922 r. legia została rozwiązana i Stanisława F. Paleolog przez dwa lata była urzędniczką w należącej do Uniwersytetu Jagiellońskiego klinice św. Łazarza w Krakowie.

15 kwietnia 1925 r. została dowódcą kompanii szkolenia pierwszego trzymiesięcznego kursu dla 30 policjantek. Po ukończeniu kursu otrzymała stopień st. przodownika PP i została kierownikiem kobiecej Brygady Sanitarno-Obyczajowej Urzędu Śledczego Stołecznej Komendy PP. Od tego czasu nazywano ją komendantką. Od 1935 r. kierowała nowo utworzonym Referatem Policji Kobiecej w Centralnej Służbie Śledczej. Do niej należało organizowanie szkoleń dla kandydatek do służby w PP. Nadzorowała utworzone w 1935 r. przez gen. Zamorskiego umundurowane oddziały policji kobiecej. Poszukiwała też optymalnych rozwiązań w pracy policyjnej i utrzymywała kontakty z policjantkami z innych państw. Szczególnie bliskie, przyjacielskie stosunki łączyły ją z funkcjonariuszkami angielskimi. Kierowana przez nią policja kobieca cieszyła się uznaniem w całej Europie, a Paleolog sama też pisała o zadaniach realizowanych przez swoje podkomendne i o ich sukcesach. Zabiegała o prestiż i wizerunek medialny kierowanej przez siebie formacji. Prostytucja była dla niej przede wszystkim problem społecznym, a jej źródła widziała w niskim poziomie kultury i upadku moralności. W listopadzie 1938 r. reprezentowała polskie policjantki na paryskim kongresie poświęconym walce z handlem kobietami i wygłosiła referat poświęcony dorobkowi

polskiej policji kobiecej i sprawie resocjalizacji prostytutek oraz dziewcząt zagrożonych demoralizacją. 1 stycznia 1928 r. awansowana ze st. przodownika na pierwszy stopień oficerski – aspiranta, chociaż szkołę oficerską ukończyła dopiero w 1932 roku. Potem awansowała do stopnia komisarza.

We wrześniu 1939 r. wraz z Komendą Główną PP i funkcjonariuszkami z kompanii szkolnej była ewakuowana na Wołyń. Z częścią swych podkomendnych we Włodawie dołączyła do Samodzielnej Grupy Operacyjnej Polesie gen. bryg. Franciszka Kleeberga i została jego łączniczką. Na przełomie września i października 1939 r. wróciła do stolicy i wstąpiła do Służby Zwycięstwa Polsce. Od listopada 1939 r. do czerwca 1943 r. służyła w kontrwywiadzie w Wydziale II KG ZWZ. W lipcu 1943 r. trafiła do komórki „Cieśla-Ryszard” zajmującej się organizowaniem i szkoleniem kobiecych grup wywiadowczo-dywersyjnych działających w opanowanych przez Niemców zakładach pracy. Organizowała Oddział Kobiecy Państwowego Korpusu Bezpieczeństwa, cywilnej formacji policyjnej podległej Delegatowi Rządu na Kraj. W czasie powstania warszawskiego została ranna podczas obróbki granatów w insurekcyjnej fabryce uzbrojenia. Po powrocie do zdrowia w Krakowie kontynuowała działalność niepodległościową. Ukrywała się przed UB, ale po pewnym czasie z powodu braku środków do życia została kierownikiem administracyjnym Instytutu Higieny Psychiczej w Zagórz-Dworze koło Warszawy. Podjęła studia na kierunku higiena psychiczna i została asystentką prof. Kazimierza Dąbrowskiego. W październiku 1945 r. w obawie przed aresztowaniem opuściła instytut, a w lipcu 1946 r. podjęła pracę nocnej dozorczyńi w szpitalu dla dzieci chorych na gruźlicę kostną w Zakopanem. Obawiając się aresztowania, 10 sierpnia 1946 r. nielegalnie opuściła kraj. 12 września została przyjęta do 2. Korpusu. 15 października 1946 r. dostała się do Anglii. W Londynie organizowała Zjednoczenie Polek na Emigracji i kierowała obozem dla Polek. Na emigracji napisała historię polskiej przedwojennej policji kobiecej, przetłumaczoną na język angielski przez Eileen Garlińską pt. *The Women Police of Poland 1925 to 1939*. We wrześniu 1954 r. została członkiem Komisji Skarbu Narodowego. 11 października 1955 r. została ministrem bez teki w gabinecie Antoniego Pająka. Dwa dni później dostała wylewu i sparaliżowana trafiła do szpitala. Zmarła 3 grudnia 1968 r. w angielskim szpitalu w Penley, gdzie spędziła ostatnie 13 lat życia.

opracował: dr hab. Bolesław Sprengel, prof. UMK

P A M I Ę C I

KOMISARZ POLICJI PAŃSTWOWEJ
STANISŁAWY FILIPINY

P A L E O L O G

(1 8 9 2 - 1 9 6 8)

PATRONCE POLICJI WOJEWÓDZTWA

P O M O R S K I E G O

Z OKAZJI 100-LECIA ODZYSKANIA

PRZEZ POLSKĘ NIEPODLEGŁOŚCI

GDANSK, WRZESIEŃ 2018 R.